

Så tacklar du SOMMARENS HÅRDA LJUS

Av Kristoffer Engbo

En fotografisk grundregel är att man ska undvika att fota när solen står högt på himlen, men **NU HAR KAMERORNA BLIVIT SÅ BRA**, att det bara är att plåta på. Se hur du gör det bästa av dina motiv.

Starkt solsken innebär att kontrasterna ökar markant i motivet, så att det är ett jättehopp mellan områden i skugga och de partier där solens strålar får fritt spelrum. Det är en utmaning för kameran, som inte får plats med hela spektrat. Därför kommer vissa områden att bli helt svarta eller helt vita på bilden när kameran dynamiska omfång är inte lika stort som i motivet. Som tur är blir kamerorna hela tiden bättre på att få med de stora kontrasterna.

Franska DxO, som är kända för råprogrammet DxO Optics Pro, utför ständigt laboratorietester av kameramodeller där de också kollar det dynamiska omfånget. Spegelreflexkamerorna brukade ha ett dynamiskt omfång på runt 11 bländarsteg för några år sen, och i dag finns det modeller som kommer över 14 bländarsteg. Det innebär att de nu spänner över större kontraster.

En gyllene regel för solsken

Vi fotografer kan också påverka resultaten i starkt solsken. Det kan vara svårt att välja rätt exponering, för ska man satsa på att de mörka detaljerna i förgrunden blir tydliga på bekostnad av en urfräkt himmel, eller ska man hellre fixa en fin himmel? Kamerans ljusmätare kan också välja fel. Den mäter nämligen det ljus som reflekteras från motivet, snarare än det ljus som träffar motivet. Ställer man i stället in efter ljuset som träffar motivet brukar det sällan bli helt fel,

men det brukar kräva en extern ljusmätare. Som tur är finns det också en helt annan råd.

I starkt solsken kan man nämligen använda en snabbare metod som kallas för Sunny 16-regeln. Då väljer man manuellt program, sätter bländaren till F16 och ser till att justera iso och slutartid så att de motsvarar varandra. Använder man iso 100 är 1/100 sekund alltså lämpligt, och med iso 400 behöver man 1/400 sekund. Denna regel är anpassad för just styrkan hos det starka solljus som träffar motivet. Om du vill använda ett annat bländarvärde måste du justera slutartiden i motsvarande grad, så om du bländar upp ett steg till F11 ska du alltså halvera slutartiden.

Att exponeringen sitter ökar dock inte kameran dynamiska omfång, men beroende på omständigheterna finns det annat man kan göra, och i den här artikeln kan du se hur du får bättre ljus med hjälp av extrautrustning, kamerainställning och komposition i solljuset. Kom för övrigt ihåg att om du vill fotografera en person när solen gasar får du ofta bättre resultat om du placerar hen i skuggan av ett träd eller en byggnad, så att ansiktet belyses jämnt, och man slipper ett krampaktigt ansiktsuttryck då personen slipper kisa med ögonen. ■

Det är inte alltid som man kan vänta på bättre ljus. Den här bilden togs medan solen stod högt på himlen.

MOTIVETS
DYNAMISKA
OMFÅNG

KAMERANS
DYNAMISKA
OMFÅNG

De ljusaste områdena är inte kritvita i verkligheten, men det blir de på bilden.

Saker till solskenet

En dag då solen står högt kan omfånget vara 16 bländarsteg mellan motivets ljusaste och mörkaste partier.

Kamerans omfång brukar vara 12 bländarsteg. Den får alltså inte med detaljer i de yttersta områdena, som blir svarta resp. vita.

Det syns detaljer i motivets mörkaste områden, men de blir helt svarta i kameran.

FÅ BÄTTRE KONTRAST

När solen står högt på himlen kan den lätt träffa frontlinsen utan att solen kommer med på bilden. Det ger ett matt uttryck, och kontrasterna försvinner. Se därför alltid till att ha ett motljusskydd monterat. Det ingår inte till alla objektiv

men kan då köpas som tillbehör.

GÖR DIG 100 TILL 500 KRONOR FATTIGARE

DÄMPA REFLEXERNA

Ett polfilter kan dämpa den ljusa blå himlen. Då filtret också tar bort reflexer i exempelvis vattenytter och från blad bidrar det också till att ta bort de ljusaste högdagrarna, så att bilden slipper vita fläckar. När ljuset är starkt gör det inte så mycket att polfiltret snor mellan ett och två bländarsteg.

GÖR DIG 800 TILL 1 500 KRONOR FATTIGARE

STYR LJUSET

När man fotograferar i direkt solljus blir det lätt hårda skuggor, och dem kan man mjuka upp med en reflexskärm som återspeglar reflekterar solljuset

mot exempelvis ansiktet. En vit ger ett neutralt ljus, medan en guldfärgad ger glöd. Alternativt kan man använda en bit papper.

GÖR DIG 1 000 KRONOR FATTIGARE

GÖR DIN EGEN SKUGGA

På en strand kan det vara omöjligt att hitta skugga, men då kan du göra din egen med en diffusor. Den placeras mellan solen och motivet och släpper ändå igenom en hel del ljus. Finns i olika storlekar och i paket med en bom som gör

att man kan få upp diffusorn i luften.

GÖR DIG CIRKA 3 000 KRONOR FATTIGARE

4 vägar till bättre bilder

Det är inte alltid man kan hitta skugga eller använda extrautrustning, men då kan man jobba sig bort från problemen när man exponerar.

Vänd motivet

1 Porträttbilder blir aldrig riktigt bra när personen får solen rakt i ansiktet. Man får tunga skuggor runt ögonen och halsen, och ansiktet får ett sammanbitet uttryck. Vänd i stället porträttpersonen om, så att hen får solen i ryggen och ansiktet hamnar på skuggsidan. Det ger ett jämnt ljus, och musklerna runt ögonen slappnar av. Strunt i att delar av bakgrunden eller något av huden fräter ur; se bara till att bakgrunden inte tar för mycket plats i bilden, och undvik att solen lyser rakt in i kameran.

Den speciella kamerainställningen:

Använd centrumvägd ljusmätning eller spotmätning, och mät ljuset i ansiktet. Med dessa mätmetoder tar kameran bara hänsyn till mitten av motivet.

När solljuset kommer litet bakifrån får man ett fint spel med högdagarna i håret.

Genom att zooma in på håll får man en lugn bakgrund med likartad ljushet.

Här har de djupa skuggorna i bladen lättats upp med blick.

Här bidrar landskapets stora kontraster till att betona linjer och former.

© Shutterstock.com/Yuri Accurs/Narisa Keyinyong/ViborsovGalyna Andrusko

Beskär med zoomen

2 Ofta kan man använda zoomen för att välja ut ett mindre område, så att man slipper att få med både stora partier med högdagrar och många djupa skuggor i bilden. Teleinställningen ger också en lugnare bakgrund. Till porträtt och djurbilder kan det därför löna sig att gå längre bort och zooma in och sedan flytta sig litet uppåt eller neråt eller åt sidan för att få en bakgrund med någorlunda samma ljushet som huvudmotivet. Med denna metod kan du fota med solen i ryggen, vilket också ger starkare färger och minimerar skuggorna.

Den speciella kamerainställningen:

ISO

När du fotar med solen i ryggen finns det gott om ljus, så välj ISO 100 eller 200. Här är det dynamiska omfånget nämligen störst, och kameran kan då fånga fler detaljer.

Kasta ljus

3 När man fotograferar mindre föremål som blommor, där solen står rakt på, bildar bladen djupa skuggor. Det kan du undvika genom att kasta ljus på motivet, så att skuggorna mjukas upp. Du kan använda blixten eller reflektera solljuset med hjälp av en reflexskärm, en bitt papper eller en flamingo. Reflekterar du solljuset kan du prova dig fram med t.ex. papperets placering och vinkel. Metoden kan också användas till porträttbilder.

Den speciella kamerainställningen:

Använder du upplättnadsblitz kan blixtljuset lätt bli litet för framträdande på bilden. Ställ därför in blyxtkompensationen på exempelvis $-2/3$ genom att hålla in knappen och vrida på inställningsratten. Vill du ha en oskarp bakgrund måste du ha korta slutartider. Välj därför höghastighetssynk på blixten.

Utnyttja kontrasten

4 Till landskapsbilder och byggnader kan den stora kontrasten faktiskt vara en fördel, för då får bilden massor av kraft och fullt tryck i färgerna. De tunga skuggorna bidrar till att visa formerna i exempelvis ett landskap. Satsa gärna på att låta solljuset falla in från sidan, så att skuggorna syns tydligt i bilden. Denna sorts bilder är också mycket lämpliga för konvertering till svartvitt, där de starka kontrasterna blir fina.

Den speciella kamerainställningen:

Välj evaluerande ljusmätning, även kallad matrismätning, och använd ev. exponeringsgaffling, så att kameran tar tre bilder i rad med olika exponering. Då kan du välja ut den bästa när du väl sitter framför datorn. Du väljer funktionen i menyn eller med en speciell knapp som kan heta BKT.

BKT

Därför ska du fota i råformat

En jpeg-bild har ett färgdjup på åtta bitar, där var och en av färgerna rött, grönt och blått definieras i 256 nyanser. En råbild brukar däremot ha ett färgdjup på 14 bitar, där varje pixel kan registrera 16 384 nyanser. Det ger många fler färgtoner att jobba med i bildbehandlingen, och då kan du plocka fram detaljer som skulle ha fränt ut om du hade fotat i jpeg. Här ser du skillnaden mellan en jpeg-bild tagen direkt från kameran och en råbild som vi har optimerat i Lightroom.

JPEG

A De mörkaste delarna saknar detaljerna och beakar nästan igen helt. Skuggorna bildar närmast svarta fläckar i bilden.

B Området där solen reflekteras i vattnet har i stort sett fränt ut till vitt. Ett polfilter på objektivet skulle lätt ha förhindrat detta.

C Kontrasten är enormt hög, och kameran automatik har underexponerat en aning för att kompensera de kraftiga högdagarna.

RAW

A Med hjälp av skjutreglagen Skuggor och Svärta har vi lättat upp bildens mörka områden, så att det syns betydligt fler detaljer.

B Vi har lättat upp mellantonerna med Exponering. Detta påverkar även högdagarna, men dem har vi bevarat med Högdagrar och Vita.

C När man dämpar kontrasten genom att göra skuggorna ljusare och högdagarna mörkare kan bilden bli matt, så vi har ökat Klarhet.

